

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ФАКУЛЬТЕТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ, ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
(магістра)**

**з теми: «ПРОФЕСІЙНІ НАМІРИ ОСОБИСТОСТІ:
ПСИХОДІАГНОСТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу
Ps1-M24z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
Нікітіна Тетяна Юріївна

Керівник:
Чайковська Оксана Миколаївна,
кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри
загальної та практичної психології

Рецензент:
Онуфрієва Ліана Анатоліївна,
доктор психологічних наук,
професор кафедри
загальної та практичної психології

Кам'янець-Подільський – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАМІРІВ У СТАРШОКЛАСНИКІВ	8
1.1. Психологічна характеристика намірів у науці	8
1.2. Намір як складова процесу професійного самовизначення особистості	15
1.3. Структурні компоненти професійних намірів учнів старших класів	21
Висновки до першого розділу	29
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАМІРІВ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ	30
2.1. Організація констатувального етапу дослідження	30
2.2. Вікові особливості становлення професійних намірів старшокласників: результати дослідження.....	37
2.3. Гендерні відмінності у професійних намірах старшокласників	42
2.4. Регіональні особливості професійних намірів учнів міських та сільських шкіл.....	49
2.5. Програма розвитку професійних намірів учнів старших класів	54
Висновки до другого розділу	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах суспільного розвитку проблема професійного самовизначення набуває особливої ваги, адже саме вона виступає основою гармонійного становлення особистості та її успішної інтеграції у соціальне середовище. Вибір майбутнього фаху визначає не лише професійну траєкторію людини, а й рівень її задоволеності життям, можливість реалізувати свій потенціал і досягти психологічної рівноваги. Особливо важливим цей процес стає у підлітковому та юнацькому віці, коли формуються життєві орієнтири, мотиваційна система, професійні інтереси та ціннісні пріоритети.

Сучасна психологічна наука трактує розвиток особистості як єдність процесів соціалізації та самореалізації, зокрема у сфері професійної діяльності. Це передбачає прагнення індивіда до усвідомлення власних можливостей, гармонізації внутрішнього потенціалу з потребами зовнішнього середовища в умовах швидких соціально-економічних, політичних і технологічних змін. Глобалізаційні процеси сприяють посиленню спеціалізації праці, оновленню існуючих професій і виникненню нових, що висуває підвищені вимоги до рівня підготовки, компетентностей і адаптивності працівників.

Дослідження професійних намірів вимагає інтеграції різних наукових підходів, поєднання психодіагностичних методик вивчення індивідуальних схильностей, цінностей і мотивації з розробленням психологічних механізмів усвідомленого професійного вибору. Важливе значення мають також питання становлення професійної мотивації, узгодження індивідуальних особливостей із вимогами конкретної діяльності, а також вплив соціокультурних та освітніх чинників на процес професійного самовизначення.

Необхідність вивчення професійних намірів обумовлена швидкими змінами на ринку праці, зростанням ролі мобільності, самостійності та здатності до перекваліфікації. Тому сучасна психологія дедалі більше

зосереджується на пошуку дієвих діагностичних інструментів і створенні психологічних основ, що сприятимуть формуванню реалістичних і водночас перспективних професійних планів.

В умовах сучасної соціально-економічної динаміки суспільство потребує фахівців, здатних до самостійного планування, розвитку й реалізації власної кар'єри. Це, у свою чергу, вимагає від молоді ініціативності, гнучкості мислення, креативності й уміння приймати усвідомлені професійні рішення.

Проблематику професійного самовизначення досліджували як українські, так і зарубіжні науковці, зокрема М. Афтон, А. Боднар, О. Василенко, А. Велика, В. Гладкова, Л. Гриценко, Л. Гуцан, О. Каденко, Дж. Кастілло, В. Лозовецька, Н. Ляховченко, О. Морін, З. Охріменко, О. Пархоменко, О. Перепелиця, В. Петрук, К. Рибалочка та ін.

Попри значний внесок науковців у вивчення професійного розвитку особистості, низка аспектів залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, актуальним є вивчення процесу формування професійних намірів старшокласників у контексті сучасних соціально-економічних викликів, швидкої зміни ринку праці та зростання ролі цифрових компетентностей.

Водночас, попри вагомі досягнення у теорії та практиці дослідження професійного розвитку, проблема формування професійних намірів старшокласників у мінливих умовах сьогодення потребує подальшого осмислення. Саме це зумовлює необхідність розроблення сучасних теоретичних підходів і психологічних технологій, що враховують послідовність становлення професійних намірів та вікові особливості учнів старших класів. Усе це визначає наукову й практичну значущість теми магістерського дослідження «Професійні наміри особистості: психодіагностичні підходи та психологічні засади формування».

Об'єкт дослідження – процес професійного самовизначення учнів старших класів.

Предмет дослідження – професійні наміри старшокласників: психодіагностичні підходи та психологічні засади їх формування.

Мета дослідження – вивчення психологічних особливостей професійних намірів учнів старших класів і створення науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх формування.

Відповідно до поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. Провести теоретико-методологічний аналіз основних підходів до проблеми професійного самовизначення особистості.
2. Дослідити структуру професійного наміру, визначити її складові та особливості розвитку компонентів професійних намірів у старшокласників.
3. Виконати порівняльний аналіз рівня сформованості професійних намірів серед учнів 9–11 класів, виявити гендерні відмінності та вплив місця проживання на процес професійного становлення.
4. Розробити практичні науково-методичні рекомендації з формування професійних намірів старшокласників.

Методологічну основу дослідження становлять положення та висновки про взаємозв'язок свідомості й діяльності (К. Абульханова-Славська, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Максименко, С. Рубінштейн та ін.); концепції активності та багатовимірності особистості (О. Асмолов, Л. Божович, В. Моргун, В. Рибалка та ін.); підходи до розуміння діяльності як прояву суб'єктності (Л. Виготський, Ж. Вірна, В. Татенко та ін.); дослідження мотиваційної сфери як рушійної сили людської активності (М. Алесєєва, Д. Ельконін, В. Семиченко та ін.); принципи особистісно орієнтованої освіти (Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, С. Максименко та ін.); а також теоретичні засади професійної орієнтації (М. Захаров, Є. Климов, В. Колин'ко, Н. Побірченко, Б. Федоришин та ін.).

Для досягнення мети використано такі **методи дослідження**:

- організаційні методи – порівняння та метод зрізів;

- емпіричні методи – психодіагностичні методики, спостереження, бесіда;
- методи аналізу – якісний і кількісний аналіз отриманих результатів із застосуванням методів математичної статистики.

Експериментальна база дослідження охоплювала старшокласників Кам'янець-Подільського ліцею №14, Кам'янець-Подільського ліцею №16, Жванецького ліцею Кам'янець-Подільського району та Гуменецького ліцею Кам'янець-Подільського району Хмельницької області.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні структурних компонентів професійного наміру старшокласників і з'ясуванні впливу таких чинників, як вік, стать і місце проживання, на формування їх професійних намірів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх застосування під час проведення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю, удосконалення психодіагностичних методик для виявлення професійних намірів і мотиваційних орієнтацій, а також створення програм психологічного супроводу процесу професійного самовизначення. Результати дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності кар'єрного консультування, запобігання професійній дезадаптації та сприяння формуванню усвідомлених, реалістичних і перспективних професійних планів.

Надійність і достовірність отриманих результатів забезпечено застосуванням методів, адекватних поставлених меті й завданням дослідження, а також поєднанням кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи відображено в публікаціях автора, обговорено на засіданнях кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Результати проведеного дослідження доповідалися автором та отримали схвалення на таких міжнародних конференціях: на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі» (Кам'янець-Подільський, 18 лютого 2025 р.); на XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців» (Кам'янець-Подільський, 17 листопада 2025 р.);

Публікації. Нікітіна Т.Ю. Психологічні особливості професійних намірів старшокласників. *Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі*: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, 18 лютого 2025 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. С.101–103.

Чайковська О.М. Нікітіна Т.Ю. Психологічні умови формування професійного самовизначення старшокласників. *Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 17 листопада 2025 р. / за ред. Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. С. 183–185.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменування). Робота містить 6 таблиць та 13 рисунків.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми дозволив визначити, що намір – це усвідомлене прагнення особистості, спрямоване на досягнення конкретного «бажаного майбутнього» у певних часових і просторових межах. Професійний намір, у свою чергу, є сукупністю свідомих прагнень і продуманою програмою дій, спрямованих на оволодіння певною діяльністю та подальше вдосконалення в ній.

Структура професійного наміру включає три взаємопов'язані компоненти:

- емоційно-вольовий, що охоплює ставлення до обраної професії, вольові зусилля у процесі її опанування, а також рівень задоволення (чи незадоволення) власним професійним вибором;
- пізнавально-мотиваційний, який передбачає наявність системних знань про світ професій, розуміння сутності обраної діяльності, уміння співвідносити власні психологічні особливості з професійними вимогами, а також розвинуту мотивацію до свідомого вибору;
- діяльнісно-практичний, що виражається у самостійності під час професійних спроб, активності у створенні кар'єрних планів, здатності розглядати альтернативні варіанти вибору професії та самостійно організовувати професійну діяльність (включаючи професійне навчання).

Зміст і специфіка професійного наміру розглядаються через призму професійного самовизначення як особливого виду діяльності, що передбачає реалізацію програми дій з опанування обраної професії. Визначено місце наміру у структурі професійного самовизначення особистості, що дозволяє зіставити власні прагнення та можливості із соціальними потребами ринку праці й встановити рівень сформованості професійних намірів старшокласників.

Для дослідження цього феномена була створена експериментально-діагностична програма, що включала комплекс психодіагностичних методик.

Результати показали домінування ділового та соціального типів особистості, що відображається у прагненні старшокласників до керівництва людьми, інтересу до економіки, політики, взаємодії з людьми, а також у перевазі використання комп'ютерних технологій. Найбільш бажаними умовами праці учні вважають роботу в колективі, можливість роз'їздів та самостійність. Водночас серед професійних спроб переважають виготовлення речей, вирощування рослин, канцелярська робота, тоді як дослідницька діяльність і спорт залишаються поза колом основних інтересів.

Віковий чинник впливає на формування професійних намірів, однак провідну роль відіграє профіль навчання, який визначає типи особистості та напрями професійної орієнтації. Із віком спостерігається розширення інтересів, зростає зацікавлення управлінською діяльністю, саморозвитком, економічною та політичною сферою, а також використанням інтелектуальних і технічних засобів. Проте зберігається низький інтерес до спорту й наукових досліджень, що може перешкоджати формуванню гармонійного професійного самовизначення. Загалом процес формування професійних намірів старшокласників є багатофакторним, залежним як від освітнього середовища, так і від вікових особливостей, і потребує підтримки педагогів і психологів для забезпечення свідомого вибору професії.

Аналіз гендерних особливостей показав, що стать має суттєвий вплив на спрямованість професійних інтересів. Дівчата переважно зорієнтовані на соціальну сферу, комунікацію, роботу з текстами й аналітичною інформацією, тоді як хлопці схильні до діяльності ділового, технічного та творчого характеру, пов'язаної з економікою, політикою і створенням нового. Спільними для обох статей залишаються інтерес до інтелектуальної та комп'ютерної діяльності, а також прагнення до самостійності. Професійні спроби у хлопців і дівчат значних відмінностей не мають, що свідчить про наявність єдиної основи трудових інтересів. Отримані дані підтверджують, що процес формування професійних намірів має виражену гендерну специфіку, яку слід враховувати під час профорієнтаційної роботи.

Регіональний чинник також виявився значущим у процесі професійного самовизначення. Учні міських шкіл частіше орієнтуються на самостійність, управління людьми, роботу з технічними об'єктами, тоді як сільські школярі віддають перевагу творчій діяльності, виробництву та роботі, пов'язаній із природою. Водночас обидві групи демонструють схожі інтереси до практичних видів діяльності, не виявляючи суттєвих розбіжностей у виборі предметів і засобів праці. Це свідчить, що регіональний фактор формує особливості професійних орієнтацій, але не змінює загальних тенденцій, спільних для старшокласників незалежно від місця проживання.

Загальний рівень сформованості професійних намірів серед старшокласників залишається недостатнім, що визначає потребу у впровадженні профконсультативних тренінгів, спрямованих на розвиток професійного самовизначення та створення умов для найближчого професійного розвитку. Отримані результати експерименту підтверджують доцільність подальшої роботи в напрямі вдосконалення професійних намірів і підтримки учнів у самостійному виборі майбутнього фаху.

Розроблена програма формування професійних намірів старшокласників орієнтована на гармонійний розвиток особистості з урахуванням інтересів, здібностей і соціального контексту. Вона поєднує психодіагностичні методики, активні групові вправи, тренінгові й інтерактивні технології, які не лише сприяють усвідомленню професійних орієнтирів, а й розвивають навички самопізнання, планування кар'єри та міжособистісної взаємодії.

Перспективним напрямом подальших досліджень є підготовка практичних психологів до роботи з підтримки учнів у формуванні професійних намірів упродовж навчання, розроблення особистісно орієнтованої моделі профорієнтаційної діяльності в школі, а також психологічна підготовка керівників освітніх закладів до впровадження системного підходу у профорієнтаційній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмеологія з основами психології кар'єри: навч.-метод. посібн. / О.М. Гавалешко (уклад.). Чернівці: Рута, 2004. 84 с.
2. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта: соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне : Ліста-М, 2003. 128с.
3. Бех І.Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2017. Вип. 21(1). С. 6–20.
4. Білоус Р.М. Психологічний супровід особистісно зорієнтованої освіти. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* / Ін-т соц. та політ, психології АПН України. Київ, 2007. Вип. 16 (19).- С.158–164.
5. Білоус Р.М. Коуч-тренінг «Мій професійний вибір» як засіб формування професійних намірів старшокласників. *Педагогічний процес: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. Київ, 2009. № 4. С. 238–249.
6. Бондаренко О.Ф. Психологічні особливості сучасної студентської молоді та проблеми професійної підготовки психологів–практиків. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2003. № 4. С. 8–11.
7. Бондарчук О.І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : 19.00.05. Київ, 2008. 34 с.
8. Болтівець С.І. Теоретико-методичні засади педагогічної психогігієни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : 19.00.07. Київ, 2005. 40 с.
9. Вітковська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: монографія. Київ : Науковий світ, 2001. 91 с.
10. Вірна Ж.П. Основи професійної орієнтації. Луцьк : Вежа, 2003. 156 с.

11. Волянюк Н.Ю. Психологічні засади професійного становлення тренера-викладача : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : Київ, 2006. 34 с.
12. Гончарова Н.О. Основи вибору професії: консультативний тренінг / за ред. В.Ф. Моргуна. Полтава : АСМІ, 2007. 48 с.
13. Заброцький М.М. Основи вікової психології : навч. посіб. Тернопіль : навчальна книга-Богдан, 2003. 112 с.
14. Заєць І.В. Професійна орієнтація: актуальність в наш час та перспективи майбутнього. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку : зб. матеріалів X ювілейних Всеукр. псих.-пед. читань, присв. пам'яті докт. пед. наук, проф. Федоришина Бориса Олексійовича*. Київ : Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України, 2020. С. 45–50.
15. Єгорова Є.В. Теорія та практика психологічного супроводу учнів закладів професійної освіти: навч. посіб. Київ : Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2009. 80 с.
16. Карамушка Л.М., Малигіна М.П. Використання інтерактивних технік у процесі підготовки менеджерів та підготовки персоналу освітніх організацій до управління : метод. рекомендації. Київ; Рівне, 2003. 20 с.
17. Кар'єрне консультування: практ. посіб. / Ігнатович О.М., Заєць І.В., Татаурова-Осика Г.П., Шевенко А.М. ; за ред. О.М. Ігнатович. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 282 с.
18. Кизенко В.І. Педагогічна сутність основних понять профільного навчання. *Підручник для директора школи*. 2003. № 11/12. С. 42–45.
19. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності : підруч. для студ. вищих навч. закл. 3-є вид. Київ : Ельга : Ніка-Центр, 2008. 400 с.
20. Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення готовності старшокласників до професійного самовизначення в умовах навчання. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. № 26. 2014. С.340–352.

21. Литвинова Н.І. Алгоритм визначення професійної спрямованості учнівської молоді. *Профорієнтаційна робота психолога*. Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.
22. Лікарчук І. Проблема профілізації навчання в старшій школі та шляхи її розв'язання. *Директор школи. Україна*. 2003. № 20. С. 9–10.
23. Люлька В. Профільна підготовка старшокласників сільської школи як шлях до вибору професії. *Завуч*. 2004. Червень № 16 (202). С. 83–86.
24. Ляховченко Н.В., Петрук В.А. Аналіз факторів, що впливають на вибір майбутньої професії старшокласниками. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2014. № 4. С. 125–128.
25. Макарова Л.І., Гах Й.М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. 116 с.
26. Максименко С.Д. Навчання, що виховує і розвиває. *Психолог*. 2004. *Психологія дидактики*. № 21/22 (117/118). С. 3–21.
27. Методи психодіагностики в системі професійної консультації безробітних : метод. посіб. / під заг. ред. В.В. Синявського. Київ : Кадри, 2001. 192 с.
28. Методологічні та теоретичні проблеми психології : навч. посіб. / М.С. Корольчук, Ю.Л. Трофімов, В.І. Осьодло [та ін.]. Київ : Ніка-Центр, 2008. 336 с.
29. Методи психодіагностики в системі професійної консультації безробітних: метод. посіб. / Синявський В.В. та ін. Київ, 2001. 191 с.
30. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики : навч. посіб. для студ. Київ : Слово, 2009. 464 с.
31. Москаленко А.М. Розвиток умінь педагогічного спілкування в системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 22 с.
32. Пазюченко Т.М. Професійна орієнтація на педагогічну працю: консультативний тренінг. Київ, 2000. 116 с.

33. Педагогічне управління професійним самовизначенням учнівської молоді : метод. посіб. / за ред. М.П. Тименка. Київ : Ін-т проблем виховання АПН України, 2001. 153 с.
34. Піддячий М.І. Історичні передумови і теоретичні засади профорієнтації школярів. *Педагогіка і психологія : вісник АПН України*. 2006. № 3 (52). С. 29–36.
35. Побірченко Н. Психолого-педагогічні основи профорієнтації в неперервній освіті. *Профорієнтаційна робота психолога* / Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.
36. Побірченко Н. Профорієнтація в школі: нові освітні позиції і програми. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2007. № 38. С. 30–31.
37. Професійна діагностика / упоряд. Т. Гончаренко. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2004. 120 с.
38. Профорієнтаційна робота психолога / Упоряд. Т. Гончаренко. Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.
39. Психологія професійної діагностики та професійного консультування: практичний посібник / Ігнатович О.М., Татаурова-Осика Г.П., Шевенко А.М. ; за ред. О.М. Ігнатович. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 225 с.
40. Професійне самовизначення старшокласників : метод. посіб. / упоряд. Л. Шелестова. Київ : Шкільний світ : Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.
41. Профільне навчання : метод. рекомендації / за ред. Л.Д. Покроєної. Харків : ХОНМІБО, 2003. 40 с.
42. Психологія : підручник / В.В. Рибалка, Ю.Л. Трофімов, П.А. Гончарук [та ін.]. 4-е вид., стер. Київ : Либідь, 2003. 560 с.
43. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
44. Рудь Г.В. Формування життєвих перспектив у ранній юності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2005. 24 с.

45. Сингаївська І.В. Психологічні основи освітнього менеджменту. Київ : Вид-во ун-ту «Крок», 2002. 120 с.
46. Синявський В., Кобченко В. Психотехнологія профконсультаційної бесіди. *Профорієнтаційна робота психолога*. Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.
47. Синявський В., Кобченко В. Психотехнологія профконсультаційної бесіди. *Профорієнтаційна робота психолога*. Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.
48. Сироватко О. Психологічне забезпечення профільної освіти. *Психолог*. 2006. Жовтень № 40 (232). С. 3–11.
49. Сінкевич Н. Особливості формування морально-ціннісних орієнтацій у дівчат-підлітків. *Рідна школа*. 2000. № 12. С. 22–23.
50. Татаурова-Осика Г.П. Роль профорієнтації в розвитку відповідальності як провідної якості особистості майбутнього фахівця. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць К-ПНУ ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Вип. 1. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. С.291–301.
51. Федоришин Б.О. Сучасні засади професійної орієнтації школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2002. Вип. 1. С. 226–237.
52. Хабрат К. Профорієнтаційна робота у школі. *Психолог*. 2014. № 3-4. С. 52–55.
53. Чечко І.І. Професійне самовизначення старшокласників в контексті профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти. *Проблеми сучасної психології*. 2019. № 1. С. 146–152.
54. Чобітько М.Г. Особистісне і професійне самовизначення майбутнього вчителя. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2009. Вип. № 3. С. 62–67.
55. Шевенко А.М. Виявлення та активізація особистісно-професійних ресурсів вчителя. *Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів*: матеріали VI наук.-практ. конф. 28 травня

2020 року / за заг. ред. О.Г. Романовського. Харків : НТУ «ХП», 2020. С. 355–362.

56. Шевенко А.М. Кар'єрний радник в школі: реалії та перспективи. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку* : зб. матеріалів Х ювілейних Всеукр. псих.-пед. читань, присв. пам'яті Бориса Олексійовича Федоришина. Київ : Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України, 2020. С. 127–130.

57. Шиян Н.І. Специфіка профільного навчання у сільській школі. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія. Педагогічні науки*. Полтава, 2007. Вип. 2 (54). С. 209–217.

58. Шрагіна Л.І., Полякова Р.О. Індивідуально-психологічні особливості старшокласників як фактор професійної спрямованості. *Ментальне здоров'я*. Вип. № 3. 2024. С.83–88.

59. Щербакова І.М., Стадник Г.А. Психодіагностика професійного самовизначення особистості. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А.С. Макаренка, 2012. 324 с.

60. Ihnatovych O. Polishchuk S. Psychological Predictors of Innovativeness of Teaching Staff. *Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University*. Series 12. Psychological Sciences: collected scientific articles / at scientific edition I. Bulakh. Kyiv : Publishing House of National Pedagogical Dragomanov University, 2020. Vol. 11 (56). 132 p.

61. Tataurova-Osyka G. Psychological features of genderidentity in preschool and young children. *Österreichisches Multiscience Journal*. 2020. Vol. 1. № 27. P. 43–47.

62. Vasylenko O. M., Sheremet A. M. Peculiarities of Career Self-Determination of Modern High School Students. *Science and education: Education.Academic Journal of South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*. 2017. №4. P. 159–165.